

**ПРАВОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО
КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВА**

**LEGAL INTERPRETATION OF THE INSTITUTE OF STATE FINANCIAL CONTROL
IN THE SYSTEM OF STRENGTHENING THE FINANCIAL SECURITY
OF THE ENTERPRISE**

У статті розкрито основні аспекти правової інтерпретації інституту державного фінансового контролю в системі зміцнення фінансової безпеки підприємства. Здійснено аналіз наукових підходів до визначення взаємозв'язку фінансової розвідки підприємства та державного фінансового контролю та встановлено їх взаємозалежність. Виявлено низький рівень законодавчого та нормативно-правового регулювання проблем становлення інституту державного фінансового контролю в системі зміцнення фінансової безпеки підприємства. Доведено неефективність існуючих механізмів нормативно-правового й законодавчого регулювання державного фінансового контролю в Україні. Визначено сутність фінансової розвідки як субінституту державного фінансового контролю, під якою пропонується розуміти систему заходів, спрямованих на з'ясування характеристик та особливостей поведінки суб'єктів господарювання та конкурентних суб'єктів, на окреслення їх слабких і сильних сторін, на виявлення потенційних загроз у сфері фінансової безпеки підприємства, на визначення тенденцій та перспектив щодо взаємодії внутрішніх підрозділів між собою та підприємства з іншими підприємствами. Доведено необхідність законодавчого унормування економіко-правової категорії «фінансова розвідка підприємств», адже встановлено відсутність її правової регламентації в чинному вітчизняному законодавстві. Окреслено взаємозв'язок фінансової розвідки як субінституту фінансового контролю із параметрами фінансової безпеки підприємства та встановлено, що вони є структурними компонентами системи забезпечення фінансової безпеки підприємств. Обґрунтовано необхідність та запропоновано формування стратегії фінансової безпеки підприємств, як комплексного документа забезпечення їх фінансової стабільності, реалізації контрольної функції та запобігання ризикам і загрозам сучасності.

Ключові слова: фінансовий контроль, фінансова безпека, нормативно-правове забезпечення, фінансова розвідка, суб'єкти господарювання, сфера підприємництва.

The article reveals the main aspects of the legal interpretation of the institute of state financial control in the system of strengthening the financial security of the enterprise. An analysis of scientific approaches to determining the relationship between enterprise financial intelligence and state financial control was carried out and their interdependence was established. The low level of legislative and regulatory regulation of the problems of the formation of the institute of state financial control in the system of strengthening the financial security of the enterprise was revealed. The ineffectiveness of existing mechanisms of regulatory and legislative regulation of state financial control in Ukraine has been proven. The essence of financial intelligence as a sub-institute of state financial control is defined, under which it is proposed to understand a system of measures aimed at clarifying the characteristics and peculiarities of the behavior of business entities

and competitive entities, at outlining their weaknesses and strengths, at identifying potential threats in the sphere financial security of the enterprise, to determine trends and perspectives regarding the interaction of internal divisions among themselves and the enterprise with other enterprises. The need for legislative regulation of the economic and legal category "financial intelligence of enterprises" has been proven, because it has been established that it is not legally regulated in the current national legislation. The relationship between financial intelligence as a sub-institute of financial control and parameters of financial security of the enterprise is outlined and it is established that they are structural components of the system of ensuring the financial security of enterprises. The need is substantiated and the formation of a strategy of financial security of enterprises as a comprehensive document to ensure their financial stability, implementation of the control function and prevention of modern risks and threats is justified.

Key words: *financial control, financial security, regulatory and legal support, financial intelligence, economic entities, the sphere of entrepreneurship.*

Вступ. Під впливом викликів і небезпек сучасності актуалізуються проблеми забезпечення діяльності підприємств в Україні, які внаслідок війни росії проти України зазнали вагомого дестабілізуючого впливу та неспроможні в повній мірі виконувати свої основні завдання та досягати поставлених цілей. В умовах нестабільності та невизначеності окремі суб'єкти господарювання вдаються до порушення правил ведення господарської діяльності, окремі її види трансформують у неофіційний тінювий сектор та здійснюють нелегальні операції із фінансовими ресурсами. За таких обставин необхідним виявляється здійснення державного контролю, формування системи якого на даному етапі перебуває на стадії формування, оскільки незавершеними залишаються процеси його теоретичного унормування, методологічного забезпечення та організації проведення. Як наслідок, констатуються часті порушення зі сторони суб'єктів господарювання та зниження рівня безпеки здійснення ними фінансово-господарської діяльності, вирішення яких потребує врегулювання проблемних питань в правовому полі. Очевидно, що з огляду на зазначене проблематика дослідження інституту державного фінансового контролю є актуальною та потребує поглибленого вивчення, адже недостатньо виявляється його правова інтерпретація, зокрема, в системі зміцнення фінансової безпеки підприємства.

Теоретико-прикладні дослідження основних засад та проблем правової інтерпретації інституту державного фінансового контролю в системі зміцнення фінансової безпеки підприємства знаходять своє відображення в наукових працях багатьох вчених. Зокрема, вагомі напрацювання у даній сфері належать Н. Бак, С. Бондаренко, З. Варналію, В. Горій, О. Духневич, В. Кібець, О. Лопатовській, Н. Марусяк, О. Микитюк, С. Попович, Д. Хомі та О. Чеберяко.

Постановка завдання. Метою статті є визначення сутності інституту державного фінансового контролю в системі зміцнення фінансової безпеки підприємства та виокремлення основних проблем його правової інтерпретації в сучасних умовах невизначеності.

Результати дослідження. Забезпечення стабільного розвитку економіки України та успішна реалізація програм розвитку підприємницького сектору потребує формування ефективної системи державного фінансового контролю. Однак, в умовах сучасності досягнення позитивного ефекту унеможлиблюється викликами і небезпеками запровадження спеціального правового режиму воєнного стану, внаслідок чого існуючі механізми розвитку національної економіки є неефективними та потребують посилення. Очевидно, що нестабільність та невизначеність в країні провокують необхідність посилення контрольної функції держави, а наявність зростаючих трендів щодо здійснення економічної злочинності у підприємницькому секторі обумовлює потребу у переформатуванні інструментів державного фінансового контролю.

Варто відзначити, що на сучасному етапі в наукових колах дедалі частіше акцентується увага на дослідженні в системі державного фінансового контролю такого субінституту як фінансова розвідка, діяльність якої спрямовується на взаємодію суб'єктів господарювання із органами державної влади та іншими економічними агентами. Крім того, в останні роки роль та значення фінансової розвідки суттєво зросли, що, імовірно, зумовлено стрімкою динамікою змін та прогресом у сфері цифрових технологій, що в рази збільшило шпигунський арсенал фінансових розвідників.

Фактично, фінансова розвідка почала формуватися як окремий субінститут фінансового контролю, а її сутність розглядається як сучасний регульований правом феномен, основними завданнями якого є з'ясування характеристик та особливостей поведінки самого суб'єкта та

конкурентних суб'єктів; окреслення їх слабких і сильних сторін; пізнання потенційних загроз у сфері фінансової безпеки підприємства, визначення тенденцій та перспектив у сфері взаємодії внутрішніх підрозділів між собою та підприємства з іншими підприємствами; аналіз інформації про витрати та доходи підприємства, складання прогнозів про перспективу таких; інформування відповідних підрозділів та керівництва підприємства про базові загрози, шляхи їх формування, а також послаблення й посилення тощо.

С. Попович [1, с. 82] в даному контексті стверджує, що ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства неможливе без здійснення фінансового контролю, адже дієві управлінські рішення не можна прийняти без достовірної, точної та об'єктивної інформації. При цьому, В. Горій та В. Кібець [2, с. 102] наголошують, що важливим є не лише внутрішній фінансовий контроль, а й фінансовий контроль зі сторони органів державного контролю, становлення інституту якого на даному етапі передбачає розробку ефективних механізмів здійснення повноважень у сфері контролю у фінансовій сфері з максимальним дотриманням інтересів суб'єктів господарювання. Очевидно, що за таких обставин актуалізується потреба у забезпеченні фінансової безпеки суб'єктів господарювання, рівень якої під впливом ризиків і загроз надмірного контролю істотно знижується. Тому, обумовлюється потреба у здійсненні фінансової розвідки як структурної компоненти забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Зауважимо, що проблемні аспекти забезпечення та зміцнення фінансової безпеки суб'єктів господарської діяльності в системі державного фінансового контролю дедалі частіше перебувають у центрі уваги наукової спільноти. В даному контексті Н. Марусяк та Н. Бак [3, с. 113] стверджують, що рівень фінансової безпеки підприємств в сучасних умовах посилення викликів і загроз визначається не лише параметрами їх фінансового стану, а й ефективністю фінансового управління, механізми якого потребують посилення нормативно-правового регулювання. Зважаючи на зазначене, фінансова розвідка трансформується в ефективний інструмент запобігання та протидії наявним та потенційним загрозам фінансовій безпеці підприємств, а формування спеціального підрозділу фінансової розвідки на підприємстві дозволяє запобігти й уникнути низці небезпечних проблем у сфері управління фінансовими ресурсами. Тому, як зазначають З. Варналій, О. Чеберяко, О. Микитюк та С. Бондаренко [4, с. 126–127], своєчасність виявлення ризиків, викликів та загроз на фоні зниження рівня небезпек створюють передумови для запобігання фінансовій кризі на підприємстві та вчиненню протиправних дій із фінансовими ресурсами. Більше того, науковці вважають, що доцільним виявляється формування на підприємстві системи управління фінансовою безпекою, структурною складовою якої повинен стати підрозділ фінансової розвідки.

Водночас, досліджуючи основні аспекти становлення інституту державного фінансового контролю в системі зміцнення фінансової безпеки підприємства, Д. Хома та О. Лопатовська [5, с. 101] зазначають, що вагомим значення набуває стратегічне планування параметрів фінансової безпеки підприємств та пропонують формування стратегії фінансової безпеки підприємства, в якій фінансовий контроль позиціонуватиме інструмент управління ризиками, загрозами та відхиленнями, а фінансова розвідка стане спеціальним підрозділом реалізації окреслених завдань.

Однак, законодавче врегулювання діяльності такого підрозділу є достатньо обмеженим, що, на думку О. Духневич [6, с. 215], істотно послаблює культуру фінансової грамотності та провокує виникнення низки проблем, зокрема й тих, що знаходяться у площині визначення методів фінансового контролю, які на сучасному етапі є неефективними та свідчать про формальність у реалізації процесів державного контролю, управління ризиками та моніторингу ефективності контрольних заходів.

Очевидно, що зміна суспільно-політичного життя поява нових загроз та щоразу більша конкуренція у всіх сферах, що зумовлені глобалізаційними змінами, теж пришвидшили розвиток системи фінансової розвідки та зміцнила її роль та авторитет серед підприємств. Фінансова розвідка підприємства має свою складну функціональну конструкцію, до числа елементів якої належать складові підрозділів сил безпеки підприємств, спеціально уповноважені елементи розвідувальної охорони відповідного суб'єкта господарювання, маркетингові відділення суб'єктів господарювання тощо; технології, програми, математичні та технічні моделі, фінансові активи, що їх використовують для отримання та обробки необхідної інформації; способи, до яких варто віднести прийоми та способи залучення інформаційних ресурсів, для отримання бажаних для підприємства, установи чи організації відомостей та технології, що дозволяють належним чином взаємодіяти, оперувати, опрацювати отриману внаслідок застосування попередніх трьох компонентів-етапів інформацію (рис. 1).

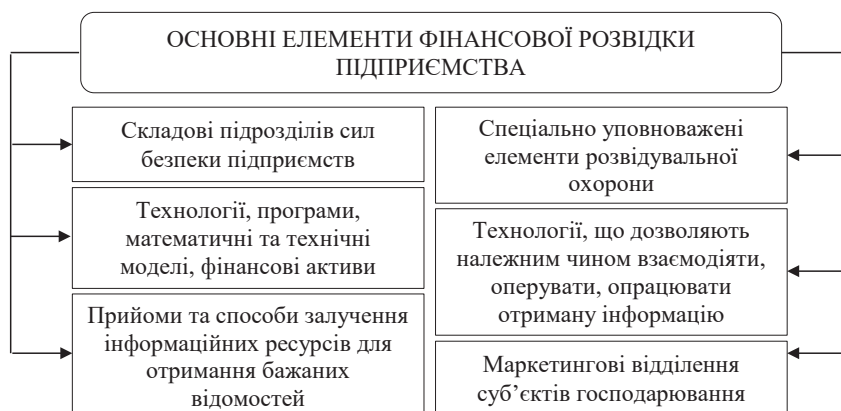

Рис. 1. Елементи фінансової розвідки підприємства

Власна авторська розробка

Позаяк фінансова розвідка підприємств переслідує цілком практичну мету, з цією метою вона орієнтована на виконання функцій взаємодії з предметними об'єктами, в першу чергу, економічними феноменами. Її основним рутинним компонентом є так звана фінансово-розвідувальна операція, що спрямована на основним об'єкт поточної взаємодії – інформацію про статистику та динаміку стратегічних та тактичних ресурсів та активів підприємства, його партнерів і конкурентів.

Існує шість базових складових так званого розвідувального циклу, серед яких провідними слід згадати задум та втілення, збір інформації, її обробку, або так звану, верифікацію, а також оцінювання та висновки.

З метою досягнення цілей фінансова розвідка в системі фінансового контролю набуває різних форм діяльності модифікуючись до явищ довколишньої реальності, таких як кадрова діяльність та поточна праця із персоналом у різний, незаборонений законом спосіб (легальний та напівлегальний; а також зокрема формальний та неформальний методи взаємодії, тощо) бенчмаркінг, рекрутинг, тендерні торги й закупівлі, грантова діяльність, моніторинг поточних зобов'язань (з метою недопущення боргів перед кредитором), запозичення передових виробничих технологій, протидія рейдерству та незаконному примусу до продажу тощо.

Всі вищезазначені заходи переслідують єдину ціль – забезпечення, охорони й захисту підприємств від фінансових ризиків як на ранньому етапі розвитку фінансової загрози, так і на проміжному етапі між ризиком та небезпекою, а також на етапі настання наслідків негативної дії на функціонування підприємств, внаслідок чого імовірно матиме місце погіршення наявного стану даного підприємства, загроз та небезпек.

Висновки. Таким чином, проведені дослідження існуючих підходів до правової інтерпретації інституту державного фінансового контролю в системі зміцнення фінансової безпеки підприємства дають підстави стверджувати, що в Україні існують певні проблеми становлення інституту державного фінансового контролю, які знаходяться в площині нерегульованості його законодавчого та нормативно-правового забезпечення. На підставі одержаних результатів дослідження встановлено, що в Україні формується окремий субінститут фінансового контролю – фінансова розвідка, сутність якої полягає у з'ясуванні характеристик та особливостей поведінки самого суб'єкта господарювання та конкурентних суб'єктів, окреслення їх слабких і сильних сторін, виявлення потенційних загроз у сфері фінансової безпеки підприємства, визначення тенденцій та перспектив щодо взаємодії внутрішніх підрозділів між собою та підприємства з іншими підприємствами. Водночас виявлено, що фінансова розвідка як субінститут фінансового контролю потребує законодавчого регулювання та формування організаційно-правових механізмів її реалізації на рівні підприємства в системі зміцнення його фінансової безпеки.

Список використаних джерел

1. Попович С.О. Державний фінансовий контроль в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2022. № 17. С. 82–85. 10.36074/grail-of-science.22.07.2022.010.

2. Горий В.В., Кібець В.О. Адміністративно-правовий механізм здійснення державного фінансового контролю в Україні. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Т. 31(70). № 3. С. 102–106. <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2020.3/18>.

3. Марусяк Н.Л., Бак Н.А. Фінансова безпека підприємства та загрози її втрати в сучасному економічному середовищі. *Економіка та держава*. 2022. № 2. С. 109–113. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.2.109>.

4. Варналій З.С., Чеберяко О.В., Микитюк О.П., Бондаренко С.М. Актуальності фінансової безпеки суб'єктів підприємства України в умовах війни та повоєнний час. *Academy Review*. 2024. № 1(60). С. 123–140. <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2024-1-60-9>.

5. Хома Д., Лопатовська О. Зміцнення фінансової безпеки як імператив в системі управління фінансовою санацією підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 3. С. 100–107. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-306-3-14>.

6. Духневич О.В. Нормативно-правові аспекти врегулювання державного внутрішнього фінансового контролю в Україні. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С. 211–216. <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.4.29>.

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.3.11>

ДАНЧЕНКО В.

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАСАД УПРАВЛІННЯ НЕПРАЦЮЮЧИМИ (ПРОБЛЕМНИМИ) АКТИВАМИ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

TO CHARACTERIZE THE ORGANIZATIONAL PRINCIPLES OF MANAGEMENT OF NON-PERFORMING (PROBLEM) ASSETS IN THE BANKING SECTOR

Актуальність статті полягає в тому, що банківська система складається із ряду внутрішньо організованих елементів, до яких, зокрема, відносяться: Національний банк України, який є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління у банківській галузі, а також банки різних форм власності та призначення. У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, запропоновано авторське визначення поняття організаційних засад управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері. Здійснено аналіз нормативного законодавства, на основі чого виділено систему елементів, які складають організаційно-правові засади управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері. Надано змістовну характеристику кожному елементу. З'ясовано, що Стратегія управління проблемними активами дозволяє банкам ідентифікувати, оцінювати та вживати заходів щодо таких активів на ранній стадії, що зменшує ризик втрат. Вона включає методи реструктуризації боргу, продажу проблемних активів, використання спеціалізованих інструментів для моніторингу та контролю за такими активами. Це в свою чергу дозволяє банкам підтримувати свою фінансову стійкість та здатність виконувати свої зобов'язання. Крім того, стратегія допомагає забезпечити ефективність та прозорість у роботі банківських установ. Вона сприяє впровадженню стандартів та процедур, які покращують управління ризиками та забезпечують дотримання нормативних вимог. Це підвищує рівень довіри з боку вкладників, інвесторів та регуляторних органів. Зроблено висновок, що організаційні засади управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській